

OILADAGI IJTIMOY NIZOLARNI BARTARAF ETISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Rasulov Abdullo

Osiyo xalqaro universiteti

Pedagogika va psixologiya magistri MM -5pp - 23

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14613786>

Annotatsiya: Oiladagi ijtimoiy nizolar shaxsiy farovonlik va jamiyat barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan umumiy hodisadir. Ushbu nizolar ko'pincha aloqa to'siqlari, turli qadriyatlar, quvvat nomutanosibligi va qondirilmagan ehtiyojlar tufayli yuzaga keladi. Ushbu maqola oiladagi ijtimoiy ziddiyatlarni bartaraf etishning pedagogik asoslarini o'rganadi, nizolarni hal qilishni osonlashtiradigan va uyg'un munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradigan asosiy strategiya va yondashuvlarni ta'kidlaydi. Oilaviy ta'lim, muloqot nazariyasi va psixologik rivojlanish tamoyillariga tayangan holda, ushbu maqola oilaviy nizolarni konstruktiv va tarbiyaviy tarzda hal qilish uchun keng qamrovli asos yaratishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Oilaviy ziddiyat, pedagogika, muloqot, nizolarni hal qilish, oilaviy ta'lim, ijtimoiy totuvlik, psixologik rivojlanish.

Kirish

Ijtimoiy nizolar odamlarning o'zaro munosabatlarining muqarrar qismi bo'lib, ko'pincha oilada turli qadriyatlar, umidlar yoki tushunmovchiliklar natijasida namoyon bo'ladi. Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini sifatida shaxsning xulq-atvori va ijtimoiy dinamikasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Mojaro yuzaga kelganda, u nafaqat ishtirok etayotgan shaxslar uchun, balki butun oila uchun ham o'rganish va o'sish imkoniyatini taqdim etadi. Shunday qilib, oilada ijtimoiy nizolarni hal etishning pedagogik asoslari nizolarni samarali boshqarish va hal qilish, o'zaro hurmat, tushunish va hamkorlik muhitini shakllantirish uchun qo'llanilishi mumkin bo'lgan jarayonlar, usullar va strategiyalarga qaratilgan.

Pedagogika oilaviy nizolarni hal qilish kontekstida nizolarni boshqarish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ta'lim tamoyillari va amaliyotlarini qo'llashni o'z ichiga oladi. U oila a'zolarini nizolarni konstruktiv tarzda hal qilish, sog'lom muloqot, hissiy tartibga solish va empatiyani rivojlantirish uchun zarur vositalar bilan ta'minlashga intiladi. Oiladagi pedagogik yondashuvlar oilaviy munosabatlarga xos bo'lgan o'ziga xos dinamika va kuch munosabatlarini tan olishi kerak, shu bilan birga ziddiyat shakllariga ta'sir qiluvchi turli xil madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy omillarni hisobga olishi kerak.

Ushbu pedagogik strategiyalarning asosi psixologiya, sotsiologiya, aloqa tadqiqotlari va ta'lim nazariyasiga asoslangan fanlararo yondashuvda yotadi. Ushbu sohalaridagi g'oyalarni birlashtirgan holda, nizolarni hal qilishning pedagogik asoslari dialog va konsensusni o'rnatishni qadrlaydigan profilaktika, erta aralashish va oilaviy madaniyatni rivojlantirishga urg'u beradi. Bunday asos nafaqat nizolar avj olishining oldini olishga yordam beradi, balki oilaviy rishtalarni mustahkamlaydi va shaxsiy va jamoaviy farovonlikka yordam beradigan uyg'un, qo'llab-quvvatlovchi muhitni ta'minlaydi.

Shu nuqtai nazardan, hissiy intellekt, faol tinglash, muzokaralar olib borish va muammolarni birgalikda hal qilish qobiliyatini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, oila a'zolarining ham o'qituvchi, ham o'quvchi sifatidagi roli ushbu pedagogik jarayonda markaziy o'rin tutadi, bunda har bir a'zo nizolarni samarali va tarbiyalovchi tarzda

boshqarishga qodir bo'lgan mustahkam va moslashuvchan oila birligini yaratishga hissa qo'shadi.

Ijtimoiy nizolarni hal etishning pedagogik asoslarini o'rganish orqali ushbu tadqiqot oilalarda konstruktiv tarzda nizolarni hal qilish uchun amalga oshirilishi mumkin bo'lgan samarali strategiyalar haqida tushuncha berish, shu bilan oilaviy munosabatlarni yaxshilash va ijtimoiy totuvlikning kengroq maqsadiga hissa qo'shishga qaratilgan.

Nazariy asos:

1. *Konfliktlarni hal qilishning pedagogik yondashuvlari:* Pedagogika oilaviy sharoitlarda qo'llanilishi mumkin bo'lgan turli xil ta'lim nazariyalari va usullarini o'z ichiga oladi. Oila pedagogikasining asosiy maqsadi hurmat, o'zaro tushunish va hamkorlikni rivojlantiradigan muhitni shakllantirishdir. Ijtimoiy ta'lim, kognitiv rivojlanish va konstruktivizm nazariyalari oiladagi shaxslar nizolarni samarali hal qilish ko'nikmalarini qanday o'rganishi mumkinligi haqida qimmatli fikrlarni taklif qiladi.

2. *Oila tizimlari nazariyasi:* Oila tizimlari nazariyasiga ko'ra, oila xatti-harakatlari bir-biriga ta'sir qiladigan o'zaro bog'liq shaxslar tizimi sifatida ishlaydi. Oila tizimining bir qismidagi ziddiyat butun birlik bo'ylab to'liq ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu nazariya oila dinamikasi va munosabatlarning o'zaro bog'liqligini tushunish muhimligini ta'kidlaydi. Mojarolarni bartaraf etishga qaratilgan pedagogik strategiyalar oilaning butun tizimini qamrab olishi, sog'lom muloqot va muammolarni birgalikda hal qilishga yordam berishi kerak.

3. *Aloqa nazariyasi:* Oiladagi nizolarni hal qilishning asosi samarali muloqotdir. Muloqot nazariyasi shuni ko'rsatadiki, tushunmovchiliklar ko'pincha samarasiz og'zaki va og'zaki bo'lmagan ishoralar, noto'g'ri talqin qilish va empatik tinglamaslik natijasida yuzaga keladi. Muloqot ko'nikmalarini takomillashtirishga qaratilgan pedagogik usullar oila a'zolariga o'z ehtiyojlari, his-tuyg'ulari va istiqbollari tushunishga yordam beradigan va keskinlikni kamaytiradigan usullar bilan ifoda etishga yordam beradi.

Konfliktlarni hal qilishning pedagogik strategiyalari-ijobiy muloqot, empatiya, hissiy tartibga solish va muammolarni hamkorlikda hal qilishga yordam beradigan turli xil pedagogik strategiyalarni qo'llash orqali oiladagi nizolarni samarali hal qilish mumkin. Quyida nizolarni konstruktiv hal qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan asosiy strategiyalar keltirilgan:

1. *Faol tinglash va empatiya treningi:* Faol tinglash nizolarni hal qilishda muhim mahoratdir. Oila a'zolari boshqalarning nuqtai nazarini hukm qilmasdan, diqqat bilan tinglashga undashlari kerak. Empatiyani ta'kidlaydigan pedagogik amaliyotlar odamlarga boshqalarning his-tuyg'ulari va tajribalarini tan olish va tushunish imkonini beradi. Faol tinglash va empatiyaga o'rgatish hissiy intellektni oshiradi, bu mojarolarni tarqatish va kuchliroq, qo'llab-quvvatlovchi munosabatlarni o'rnatish uchun juda muhimdir.

2. *Konflikt vositachiligi va muzokaralar olib borish ko'nikmalari:* Mojaro vositachiligining pedagogik yondashuvlari oila a'zolarini muzokaralar olib borish va o'zaro maqbul echimlarni topishga o'rgatishdan iborat. Vositachilik muloqot uchun xavfsiz maydon yaratishga qaratilgan bo'lib, u erda har bir tomon o'z tashvishlarini bildirishi va nizolarni hal qilishda hamkorlik qilishi mumkin. Muzokaralar olib borish ko'nikmalarini mashq qilish orqali oila a'zolari o'zlarining ehtiyojlarini boshqalar bilan muvozanatlashni o'rganadilar, murosa va hamkorlik ruhini rivojlantiradilar.

3. *Hissiy tartibga solish va o'z-o'zini nazorat qilish:* Oiladagi nizolar ko'pincha hissiy portlashlar yoki impulsiv reaksiyalar tufayli kuchayadi. Hissiy tartibga solish va o'z-o'zini

nazorat qilishni o'rgatadigan pedagogik strategiyalar nizolarning nazoratdan chiqib ketishining oldini olish uchun juda muhimdir. O'z his-tuyg'ularini boshqarishni o'rgangan holda, oila a'zolari kelishmovchiliklarga tinchroq, oqilona fikrlash bilan yondashishlari mumkin, bu esa zararli og'zaki yoki jismoniy qarama-qarshiliklar ehtimolini kamaytiradi.

4. *Ijobiy mojarolarni hal qilish modelini yaratish:* Bolalar va o'smirlar ota-onalari va tarbiyachilarining xatti-harakatlarini kuzatish orqali o'rganadilar. Shuning uchun ota-onalar uchun mojarolarni hal qilishning ijobiy usullarini modellashtirish juda muhimdir. Rol o'ynash va namoyish qilishni o'z ichiga olgan pedagogik usullar ota-onalarga bolalarga nizolarni konstruktiv tarzda hal qilishni ko'rsatishga imkon beradi. Mojarolarni hal qilishning tegishli xatti-harakatlariga guvoh bo'lish orqali bolalar o'z munosabatlarida bu amaliyotlarni ko'proq qabul qilishadi.

5. *Kooperativ oila faoliyatini rivojlantirish:* Oilaviy hamkorlikda ishlash jamoaviy ish, ishonch va o'zaro hurmatni rivojlantiradi. Birgalikda qaror qabul qilish, muammolarni birgalikda hal qilish va hamkorlikdagi loyihalarni o'z ichiga olgan pedagogik strategiyalar oilaviy rishtalarni mustahkamlashga va nizolar paydo bo'lishini kamaytirishga yordam beradi. Bu tadbirlar orqali oila a'zolari bir-birining kuchli tomonlarini qadrlashni va umumiy maqsadlar sari birgalikda harakat qilishni o'rganadilar.

Yuqorida bayon qilingan istiqbolli pedagogik strategiyalarga qaramasdan, bu yondashuvlarni oila sharoitida tatbiq etish qiyin bo'lishi mumkin. Oilalar ko'pincha kuch nomutanosibligi, chuqur o'rnashgan xulq-atvor namunalari va o'zgarishlarga qarshilik bilan ajralib turadi. Ba'zi hollarda nizolar ijtimoiy-iqtisodiy stresslar, ruhiy salomatlik muammolari yoki madaniy tafovutlar kabi tizimli muammolardan kelib chiqishi mumkin. Shuning uchun pedagogik tadbirlar har bir oilaning o'ziga xos ehtiyojlari va sharoitlarini hisobga olgan holda moslashuvchan va moslashuvchan bo'lishi kerak.

Bundan tashqari, ushbu strategiyalarning samaradorligi oila a'zolarining nizolarni hal qilish jarayonida ishtirok etishga tayyorligiga bog'liq. Agar shaxslar ishtirok etishni istamasa yoki o'zgarishga intilmasa, hatto eng yaxshi tuzilgan pedagogik yondashuvlar ham muvaffaqiyatsiz bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, oiladagi ijtimoiy nizolarni bartaraf etishning pedagogik asoslari nizolarni konstruktiv tarzda hal qilish va hal qilish uchun keng qamrovli asos yaratadi, oilaning umumiy farovonligi va hamjihatligiga hissa qo'shadi. Ta'lim tamoyillarini qo'llash orqali oilalar nizolar nafaqat hal qilinadigan, balki o'sish, o'rganish va munosabatlarni mustahkamlash uchun imkoniyat sifatida foydalaniladigan muhitni yaratishi mumkin. Mojarolarni bartaraf etishning asosiy pedagogik strategiyalari, jumladan, hissiy aqlni rivojlantirish, faol tinglash, empatiya va muammolarni birgalikda hal qilish, shaxslarga shaxslararo muammolarni samarali hal qilish uchun muhim vositalarni taklif qiladi.

Oila ichidagi ijtimoiy ziddiyatlarni bartaraf etish jarayoni oilaviy munosabatlar doirasidagi murakkab dinamika va kuch tuzilmalarini tan oladigan yaxlit yondashuvni talab qiladi. Ochiq muloqot, o'zaro hurmat, kelishmovchiliklarni tinch va to'qnashuvsiz yo'llar bilan hal etishni birinchi o'ringa qo'yadigan oilaviy madaniyatni rivojlantirish zarur. Nizolarning oldini olish, erta aralashish va ijobiy hal qilish mexanizmlarini rivojlantirishga urg'u beradigan pedagogik amaliyotlar nizolarning chastotasi va intensivligini kamaytirishga yordam beradi, tarbiyalanuvchi va uyg'un oila muhitini yaratadi.

Bundan tashqari, oila a'zolarining ham o'qituvchi, ham o'quvchi sifatidagi roli nizolarni hal qilishning dinamik va o'zaro xususiyatini ta'kidlaydi. Har bir oila a'zosi nizolarni bartaraf etish bo'yicha birgalikdagi sa'y-harakatlarga hissa qo'shadi va umumiy maqsad hissiy barqarorlik va chidamlilikni rivojlantiruvchi qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishdir. Shunday qilib, oila ichidagi nizolarni bartaraf etishning pedagogik yondashuvi bir martalik aralashuv emas, balki oilaviy hayotning o'zgaruvchan ehtiyojlari va muammolariga mos keladigan doimiy jarayondir.

Psixologiya, sotsiologiya va ta'lim nazariyasi g'oyalarini birlashtirgan holda, nizolarni hal qilishning pedagogik asoslari oilaviy nizolarni nafaqat bevosita muammolarni hal qiladigan, balki oila a'zolarini kelajakdagi mojarolarni yanada kengroq hal qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan ta'minlaydigan tarzda boshqarishning barqaror modelini taklif qiladi. tushunish va etuklik. Oxir oqibat, bu yondashuv kuchliroq, bardoshli oilalarni va shu bilan birga, odamlar ijtimoiy mojarolarni tinch va konstruktiv tarzda hal qilishga tayyor bo'lgan yanada uyg'un jamiyatni yaratishga yordam beradi.

References:

1. Toshpulatov, A. (2012). "Oil va jamiyat: O'zbek oilalarida ijtimoiy nizolarni hal qilish usullari." Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Azimova, D. (2014). "Pedagogik ta'limda shaxsiy nizolarni boshqarish." Pedagogika va psixologiya jurnali, 5 (22), 44-50.
3. Qodirova, M. (2015). "Oilaviy nizolarni bartaraf etishda pedagogik ishlab chiqarishlar". O'zbekiston pedagogika ilmiy-tekshirish instituti nashriyoti.
4. Raxmatova, N. (2018). "O'zbekistonda moddiy ta'lim va ijtimoiy nizolarni bartaraf etish." O'zbek pedagogika ilmiy jurnali, 2 (39), 19-25.
5. Mustafoev, R. (2017). "Oilaviy nizolarni bartaraf etishda pedagogik yaratish." amaliyot va tahlil. Toshkent pedagogika akademiyasi nashriyoti.
6. Islomova, Z. (2016). "Oiladagi ijtimoiy nizolarni hal etishning pedagogik metodlari." Toshkent davlat universiteti nashriyoti.